

سازماندهی محتوای برنامه ریزی

مفاهیم و تعاریف :

سازمان برنامه ی درسی: سازمان به مجموعه ای گفته می شود که اجزاء و عناصر آن ارتباط متقابل دارند و هیچ عنصری جدا از کل مجموعه قادر به بقاء و ادامه ی حیات نیست.

«**سازمان برنامه ی درسی**» به شیوه ای گفته می شود که در آن عناصر تشکیل دهنده برنامه درسی به نظام آموزشی ارتباط پیدا می کنند و توالی می یابند.

برای سازماندهی چه ضرورتی وجود دارد؟

۱- در یادگیری رسمی مدرسه ای تحقق یادگیری مؤثر و مفید و حصول اهداف آموزشی به شرایطی مانند مواد آموزشی ، وسایل کمک آموزشی ، معلم و دانش آموز ، ارزشیابی و ... به نوعی در تهیه و برنامه ی درسی و اجرای مؤثر آن مشارکت دارند این عوامل باید طوری انسجام و پیوند یابند که موقعیت رشد فراگیر را جهت تحقق هدفها بوجود آورند سازمان برنامه ی درسی به این انسجام عینیت می بخشد

۲- تغییرات مهم رفتار آدمی به یکباره اتفاق نمی افتد هیچ فعالیت یادگیری اثر شدید و قاطعی بر یادگیرنده نخواهد داشت برای اینکه فعالیتهای یادگیری بتواند بطور کلی اثرات قاطعی داشته باشد باید آنها رابطوری تنظیم کرد و سازمان داد که هر کدام دیگری را تقویت کند از اینرو در برنامه درسی مساله سازمان دادن تجارب یادگیری اهمیت خاصی دارد زیرا کارایی تدریس و تغییرات و یادگیرندگان بدان وابسته است . سازمان برنامه درسی یک معنای وسیع تری دارد و دربرگیرنده کلیه عوامل مؤثر در برنامه درسی است مانند گروهبندی دانش آموزان، مدیریت و رهبری اجرای برنامه درسی، سازماندهی تجربیات یادگیری و... در صورت ارتباط مناسب کارایی برنامه درسی بالا می رود.

مسایل اساسی در سازماندهی محتوای برنامه درسی : **توالی - استمرار - وسعت - تعادل**

توالی: بطور سنتی برای توالی از چند شیوه استفاده می شود: از ساده به مشکل - مطالعه بر اساس پیش نیاز

– از جزء به کل – از کل به جزء

نظم کرونوژیکی وقایع (از حال به گذشته) توالی : نظم زمانی است که در آن تجربه های آموزشی ارائه می شوند. توالی در پرتو توسعه مفهوم: اساسی ترین چیزی که باید تصمیم گیرندگان تنظیم برنامه درسی در مورد آن شناخت حاصل کنند ”مفهوم” است.

استمرار: تداومی را که با آن تجربیات یکسان در یک دوره ی رفاهی ارائه می شوند را توصیف می کند. استمرار به توالی مربوط است. یک نظم تعیین شده برای وقایع در یادگیری پرسشهایی در مورد اینکه آن وقایع چگونه ادامه پیدا کند بوجود می آورد. استمرار ممکن است بصورت عمودی یا افقی باشد.

اصول برنامه ریزی استمرار: ”آلیس میل” گفته است که کودکان باید در سه جنبه استمرار تجربه داشته باشند: توسعه مفاهیم اساسی – توسعه شیوه های پردازش اطلاعات-توسعه شیوه های احساس در مورد انسانها.

وسعت: بمعنای شمول محتوایست که بر تفکر و دیگر هدفهای اساسی تعلیم و تربیت مبتنی است. وسعت ناظر بر گسترش و وسعت عمل برنامه درسی است. افرادی که به وسعت اهمیت می دهند نمی پرسند که در یک ماده درسی معین چه حقایق و اطلاعاتی به دانش آموزان انتقال پیدا کند بلکه می پرسند که چه ایده های اساسی باید درک شوند؟ به چه پرسشهایی باید پاسخ داده شود؟ در این نگرش به ماده درسی ،محتوای خاص از زوایای مختلف مورد مطالعه قرار می گیرد.

تعادل: برنامه درسی متعادل برای فراگیران معین در مدت زمان معین و بر اساس نیازهای آموزشی آن زمان تعیین می شود. این برنامه درسی هر کدام از مواد درسی ای را در بر می گیرد که تحقق هدفهای خود را موجب می شود و رشد او را تسریع می بخشد. از طریق طراحی تجربه های متنوع برای گروههای فراگیران، بین نیازهای آنان و آنچه باید یاد بگیرند یک تعادل کلی در برنامه درسی بوجود می آوریم. تعادل واقعی در برنامه وقتی بوجود می آید که سیستم برنامه درسی انعطاف پذیر باشد و تجربیات متنوعی برای دانش آموزان فراهم سازد.

برای ایجاد تعادل در محتوای برنامه درسی به نکات زیر باید توجه کرد :

- ۱- توجه به اهمیت هدفهای آموزشی
- ۲- شناخت نیازهای فردی دانش آموزان
- ۳- تهیه امکانات و مواد آموزشی لازم برای تدریس و یادگیری
- ۴- جلوگیری از تأثیر عوامل برهم زننده تعادل
- ۵- سازماندهی وقت دانش آموزان بر محور فعالیتهای یادگیری مناسب سازماندهی مواد آموزشی:

سازماندهی محتوا به شیوه ی تلفیقی:

تنها یک ماده ی درسی برای تعلیم و تربیت وجود دارد و آن زندگی در تمام ابعاد آن است. به جای این واحد مستقل به دانش آموزان دروسی مانند جبر ، هندسه ، تاریخ پیشنهاد می کنیم که از آنها هیچ نتیجه ای عاید نمی شود.

* ابعاد تلفیق برنامه ها :

در تلفیق برنامه های درسی سه بعد را می توان بررسی کرد : **وسعت ، شدت ، و درگیری محیطی .**
وسعت: ناظر بر تعداد رشته ها و حوزه های مطالعاتی است. که محتوای آنها در یک برنامه ی درسی تلفیقی مورد استفاده قرار می گیرند.

از نظر جایگاه بین وسعت های تلفیق تفاوت وجود دارد :

الف : درون یکی از علوم طبیعی

ب : بین دو علوم طبیعی

ج : بین علوم طبیعی

د : بین علوم بنیادی و کاربردی و تکنولوژی

ذ : بین علوم طبیعی و علوم اجتماعی

و : بین علوم و امور انسانی یا هنر.

در هر موقعیتی بیشترین تلفیق، بهترین حالت نیست. وسعت حداکثر در جایی بیشترین تناسب را دارد که دانش آموزان را مطابق علایقشان برای کار تحقیقی در محیط خود ترغیب کند. همچنین این حد از تلفیق زمانی مورد استفاده قرار خواهد گرفت که یک برنامه یا واحد بر محور یک مسئله ی پیچیده برگرفته از زندگی معاصر تنظیم می شود. اما وقتی که دانش آموزان به سطح بالایی از تحقیق می رسند وسعت تلفیق کمتر می شود.

شدت : منظور از شدت، حد تلفیق محتوایی است که در یک برنامه ی درسی تلفیقی با یکدیگر وحدت یافته اند. برنامه های درسی علوم تلفیقی در درجات مختلف تلفیق می شوند. بلوم بین هم رتبیگی یا، ترکیب و آمیختگی (تلفیق کامل) تمایز قایل می شود. « هم رتبیگی » دلالت بر آموزش هم زمان برنامه های مستقل دارد. ترکیب به معنای سازمان یافتن فصول یا واحد های اصلی برنامه بر محور موضوعات برگرفته از رشته های مختلف است. در حالیکه یک برنامه ی به واقع در آمیخته یک موضوع یا مسئله بین رشته های اصول وحدت بخش را در یک فصل سازمان می دهد. در درجه شدت تلفیق برنامه ها عوامل زیادی تأثیر دارند: یکی سن دانش آموزان است. ساختارهای اداری و سنت های محلی در فرآیند تلفیق تأثیر قوی دارند .

درگیری محیطی : آموزش علوم تلفیقی بدون درگیری محیطی کامل نیست. هدف آموزشی که در اغلب تعاریف برای آموزش علوم تلفیقی بیان می شود ضرورت درگیری محیطی را در این برنامه ها نشان می دهد . درگیری محیطی برنامه های تلفیقی در سه سطح طبقه بندی می شوند :

الف) توصیف مسائل محیطی : هدف این سطح رساندن دانش آموزان تا سطح درک (شناختی) و پاسخ دادن (عاطفی) است .

ب) جستجوی راه حل یک مسئله ی محیطی : به وسیله ی کاربرد دانش به دست آمده در یک موقعیت جدید و کار روی پیشنهادهای جانشینی برای حل مسئله .

ج) فعالیت دانش آموزان برای اصلاح واقعی وضعیت محیطی در یک طرح واقعی : این سطح از حیطه های شناختی و عاطفی فراتر می رود .

چرا تلفیق می کنیم ؟

- ۱- رشته های مختلف دانش که در برنامه های درسی سنتی به طور مجزا از هم سازماندهی می شود
- ۲- تعلیم و تربیت با یک بحران مواجه است . افت تحصیلی .
- ۳- در دانش آموزان باید یک احساس مشترک به وجود آید .
- ۴- در شیوه ی سنتی سازمان دهی محتوا از دانش آموزان انتظار می رود که مانند یک دانشمند قادر به تفکر شوند .
- ۵- از دانش آموزان انتظار می رود که واژگان فنی ، معادلات ، فرمول ها و حقایق پراکنده ای بیاموزند که دانشمندان به منظور برقراری ارتباط با پژوهشگران همردیف خود از آنها استفاده می کنند .
- ۶- درسهای سنتی ساختار نظری (مفهومی) همچنین سیر تحول تاریخی حوزه های مجزای معرفت بشری از قبیل زیست شناسی ، شیمی ، زمین شناسی و فیزیک است .
- ۷- برخلاف برداشتهای سنتی از علوم ، نیروی محرکه علوم جدید نیازهای اجتماعی است نه نظریه های علمی
- ۸- معمولا ساختار منطقی هر یک از علوم را ، کاملترین و پیشرفته ترین شکل سازماندهی معرفی می کنند .
- ۹- تلفیق برنامه های درسی اغلب در مقابل تفسیم و طبقه بندی دانش قرار می گیرد .
- ۱۰- استفاده از موضوعات روزمره زندگی و تلفیق آنها باعث رفع بسیاری از مشکلات برنامه ریزی نیز می شود
- ۱۱- بسیاری از روانشناسان اتفاق نظر دارند که اغلب فارغ التحصیلان دبیرستان تصور بسیار ناچیزی از جهان هستی و واقعیات آن دارند .
- ۱۲- اغلب مردم تصور می کنند که علوم عبارت است از مقداری اطلاعات که در کتابهای درسی یافت می شوند و تبحر یافتن در همان مطالب نیز مطالعه ی خوب و موفقیت آمیز است .

۱۳- دانش آموزان کوچکتر به جهان واحد پیرامون خود علاقه مندند و گفتن ریاضیات ، تاریخ ، جغرافیا و غیره برای آنها معنی دار نیست .

شیوه های تلفیق مواد درسی:

۱- شیوه های موازی سازی رشته ها:

موازی سازی و ارتباط دادن تلاشی است که در آن دو رشته یا بیشتر با یکدیگر هماهنگ و مرتبط میشوند. آنچه در یک رشته یاد گرفته میشود با یادگیری هماهنگ در رشته دیگر تقویت میگردد. این برنامه به دو صورت تهیه میگردد:

الف) تلاشی است که در آن محتوای علوم طبیعی با مفاهیم ریاضیات ارتباط می یابد. مثال: حل مسائل علوم باکمک درس ریاضی.

ب) ارتباط مطالعه ی زبان بومی را به مطالعه تاریخ پیوند میدهد. مثال: آموزش ادبیات ایران و تاریخ ایران در یک سال در متوسطه.

محاسن این شیوه:

۱- شیوه ی نسبتاً بدون زحمت است .

۲- معلمان طرح برنامه درسی را جز در یک مورد تغییر نمی دهند .

۳- بعضی موضوعات انعطاف پذیر تر از بقیه هستند .

۴- تدریس دروس مختلف به طور هم جهت و موافق انجام میگردد .

معایب این شیوه:

دانش آموز مفاهیم را بطور مجزا مطالعه میکند و ارتباط حوزه های مختلف دانش را می فهمد.